

αὐτοῖς διηγημάτων, ὃν ἀνωτέρω προσεπάθησα νὰ χαράξω, εἶνε κατ' ἄνωγαν τοῦ προσήκοντος καὶ ὑποδεέστερος τοῦ ἀληθινοῦ.

Ἐνταῦθα πλέον ἢ ἄπαξ ἐδικαίωσα τοὺς δισχυριζομένους ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη γλῶσσα ὑπολείπεται τῶν κινήσεων τῆς ψυχῆς ἡμῶν. Ἐὰν διὰ λέξεων ἡδυνάμην νὰ ἐξωτερικεύσω τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν βδελυγμίαν, ἣν αἰσθάνεται ἡ ψυχὴ μου, ὅταν ἀκούω τὰ τέκνα μου ἀναγινώσκοντα καθ' ἐσπέραν τὰ ἀπόμυσα καὶ χυδαῖκά ταῦτα ἀποβράσματα διανοιῶν παχυλῶν καὶ ἡθῶν ἀπαιδευτῶν· εἰς ἡδυνάμην νὰ ἐγκατακλείσω εἰς τύπους διανοητικούς καὶ διὰ λέξεων νὰ ἐξωτερικεύσω τὴν σφοδρὰν ταραχὴν, ἣν αἰσθάνομαι ἐπὶ τῷ ὄνειδρι, ὅπερ εἰς τὰ παρ' ἡμῖν γράμματα καὶ εἰς τὴν παρ' ἡμῖν βαθμίδα τοῦ πολιτισμοῦ προσῆψαν κριταὶ λάσιοι περὶ τὰ ὦτα καὶ Ἀναγνωσματαριογράφοι τὴν ἀνδραποδώδη τρίχα ἐν τῇ ψυχῇ ἔχοντες, τότε καὶ μόνον τότε θὰ ἐχαρακτῆρίζον, ὅπως ἐπεθύμει ἡ ψυχὴ μου, ἐπαρκῶς καὶ προσηκόντως τὴν οὐδενίαν τῶν ἐστεμμένων τούτων βδελυριῶν καὶ τὴν κακουργίαν τῶν ἀσυνειδήτων βραβείων αὐτῶν.

Δὲν θὰ ἐνδιατρίψω εἰς τὰ ἀνυπέρβλητα ἀρχέτυπα διηγήσεως μοχθηρᾶς καὶ ἐξαμβλωματικῆς, διότι ὁ ἔλεγχος αὐτῶν εἶνε προχειρότατος. Ὁ φιλομαθῶν ἄς ἀναγνώσῃ — ἂν ἀντέχῃ — ἐν τῷ ἐστεμμένῳ Ἀναγνωσματαρίῳ τοῦ κ. Κουρτίδου τὸ ἐν σελίδ. 31 - 35 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «ὁ μαθητὴς τοῦ Κλεάνθους» φερόμενον διήγημα 1), ἄς ἀναγνώσῃ — ἂν ἀντέχῃ — τὸ ἐν σ. 39 «ἡ φωλεὰ τῶν χελιδόνων», τὸ ἐν σελ. 57 «οἱ Ρῶσοι χωρικοὶ καὶ οἱ ἵπποι των», ἐν σελ. 56 «τὸ ἀρχοντόπουλον καὶ ὁ μικρὸς Κώστας» 2), ἐν σελ. 90 «ὁ ἀξιωματικὸς Καλόκαρδος», ἐν σελ. 106 «τὰ δένδρα εἶνε φίλοι μας», ἐν σελ. 129 «ὁ ἐφευρέτης τῆς τυπογραφίας», ἐν σελ. 136 - 186 «Ἑλληνικὸς βίος» κτλ. κτλ. Ἐπὶ τοῦ παρόντος θὰ ἀσχοληθῶ μόνον ἐπ' ὀλίγον μὲ τὰ διηγήματα «πάππος καὶ ἔγγονος», «ὁ τυφλὸς ἵππος», «ὁ πίθηκος καὶ ὁ φιλάργυρος», «ὁ ἰατρευθεὶς ἄρρωστος» καὶ «τὸ

1) Ἐκ τῶν τοῦ Γεροστάθου κλεψιλογηθὲν καὶ ἐκφαλισθὲν. Τὸ διήγημα τοῦτο εὑρίσκειται ἐν τῇ σελ. 36 - 41 τοῦ 3 τόμου τοῦ Γεροστάθου (ἔτ. 1880), οὐχ ἥττον φέρει ἐν τῷ ἐστεμμένῳ Ἀναγνωσματαρίῳ τὴν ὑπογραφὴν (σελ. 35) «Ἀριστοτέλης Κουρτίδης», ἴσως διότι ὁ πάντοτε ἐκ τῶν ἰδίων ἰδρώτων ἀποζῶν ἑτερόρρυθμος οὗτος Κύριος θέλων νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ διήγημα — ὅπως ἐπιλάμψῃ δῆθεν ἡ γνησιότης αὐτοῦ — ἐψυχρεύσατο καὶ ἔλυσε τὸ διηγηματικὸν πάθος αὐτοῦ.

2) Κλεψιλογηθὲν μὲν καὶ τοῦτο ἐκ τῶν τοῦ Γεροστάθου — ὡς καὶ ἀνωτ. ἐσημείωσα — ἐκφαλισθὲν δέ.

φάντασμα», ἄτινα οἱ κ. κ. κριταὶ ὡς καλὰ ἀνακηρύττουσιν» 1).

«Ὁ πάππος καὶ ὁ ἔγγονος» 2) εἶνε τὸ ἀντιπαιδαγωγικώτατον καὶ βδελυρώτατον πάντων τῶν διὰ παιδία μέχρι τοῦδε ἐν τοῖς βιβλίοις αὐτῶν ἀναγραφέντων. Ἡ ἐκθεσις αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀνωτέρω (σελ. 104) ἀπαλλάττει ἡμᾶς τοῦ περὶ αὐτοῦ λόγου ἐνταῦθα.

Ὁ τυφλὸς ἵππος 3). Ἐν τῷ διηγήματι τούτῳ ἵππος τις κακοπαθήσας κατὰ τὴν ἀπὸ τῶν ληστῶν σωτηρίαν τοῦ κυρίου του ἐτυφλώθη — ὁ ἀγνώμων κύριος ἐξεδίωξεν αὐτὸν — ὁ ἵππος περιπλανώμενος εἰσῆλθεν εἰς τι κωδωνοστάσιον — ἐν τῇ πείνῃ αὐτοῦ ὑπέλαβε τὸ σχοινίον τοῦ κώδωνος ὡς χόρτον καὶ ἤρχισε νὰ δάκνη αὐτὸ — τοῦτο δακνόμενον ἔσειε τὸν κώδωνα — ὁ κώδων οὗτος συνέπεσε νὰ εἶνε ὁ κώδων τῆς δικαιοσύνης, ὃν ἔκρουον πάντες οἱ ἀδικούμενοι, τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ καταπατουμένου δικαίου αὐτῶν ὑπὸ τῶν δικαστῶν τῶν προστρεχόντων εἰς τὸ κωδωνοστάσιον ἅμα τῷ ἀκούσματι τοῦ κώδωνος ἀπεκδεχόμενοι — σπεύσαντες κατὰ τὸ εἰωθὸς οἱ δικασταὶ ἐκάλεσαν τὸν Νίκαν, τὸν ἀγνώμονα τοῦ ἵππου κύριον, καὶ ἀφοῦ τὸν ἐπέπληξαν διὰ τὴν ἀχαριστίαν του, ὑπεχρέωσαν αὐτὸν νὰ παραλάβῃ, νὰ διατρέφῃ καὶ νὰ περιποιῆται τὸν ἵππον μέχρι τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ.

Ὁ πίθηκος καὶ ὁ φιλάργυρος 4). Ἐν τῷ διηγήματι τούτῳ φιλάργυρός τις ἔχει ὡς μόνον σύντροφον τοῦ βίου του πίθηκόν τινα — μίαν τῶν Κυριακῶν ὁ φιλάργυρος μετέβη εἰς τὴν ἐκκλησίαν λησμονήσας νὰ κλειδώσῃ τὸ χρηματοφυλάκιον (!) — ὁ πίθηκος ἤνοιξεν αὐτὸ — λαμβάνει τὰς λίρας καὶ ἐκ τοῦ παραθύρου σκοπεύει τοὺς διαβάτας, οὓς «εὐρίσκει εἰς τὸν πῖλον» μὲ τὰς λίρας — πολλοὶ συνηθορίσθησαν ὑπὸ τὸ παράθυρον καὶ πολλοὶ πολλὰς λίρας ἔλαβον — ἐπιστρέφει ὁ κύριος ἐκ τῆς ἐκκλησίας, βλέπει τὸ πλῆθος ὑπὸ τὸ παράθυρον, μανθάνει τὴν αἰτίαν, ὀργίζεται καὶ ὑβρίζει τὸν πίθηκον· ἀλλὰ

1) Ἐκθεσις, σελ. 30 περὶ τὸ τέλος: «Καὶ οὐ μόνον ἐν ταῖς διηγήσεσι τῶν ἀρετῶν ὑπάρχει ἡ ἡδεῖα αὕτη ἀφέλεια, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ὀλίγαις περὶ τῶν κακιῶν. Ἐν ταύταις δὲ δὲν φέρονται τιμωρίαι θηριώδεις ἀγριαίνουσαι τὰς ἀπαλὰς τῶν παίδων ψυχὰς, ἀλλ' ἡμεροὶ καὶ ἡρεμοὶ πολλάκις ἀντὶ ὀργῆς θυμηδίαν καὶ ἀντὶ θλίψεως μειδίαμα προκαλοῦσαι. Τοιοῦτο τὸ τέλος τῶν καλῶν διηγήσεων πάππος καὶ ἔγγονος, ὁ τυφλὸς ἵππος, ὁ πίθηκος καὶ ὁ φιλάργυρος, ὁ ἰατρευθεὶς ἄρρωστος, τὸ φάντασμα».

2) Ἐστεμμένου Ἀναγνωσματο. σελ. 8.

3) Ἐστεμμένου Ἀναγνωσματο. σελ. 45 - 47.

4) Ἐστεμμένου Ἀναγνωσματα. σελ. 90 - 92.

καταστέλλει τὸν θυμὸν του καὶ ἀπρακτεῖ, ἀκούσας παρὰ γέροντός τινος ὅτι δὲν ἔκαμνε «λογικὴν χρῆσιν τοῦ πλοῦτου του» καὶ ὅτι ἀμφίβολον εἶνε ἂν ὁ πίθηκος ἢ αὐτὸς «εἶνε ὁ φρονιμώτερος!»

Ὁ ἰατρευθεὶς ἄρρώστος 1). Ἐν τῷ διηγήματι τούτῳ πλούσιός τις ἔζη ἐν τινὶ πόλει τῆς Στερεῆς Ἑλλάδος — δὲν ἠσχολεῖτο εἰς τίποτε — περιέπεσε τούτου ἕνεκα εἰς ὑποχονδρίαν — ἐνόμιζεν «ὅτι εἶχε τριακοσίας ἐξήκοντα πέντε ἀσθενείας τὸ ἔτος καὶ τὸ δίσεκτον τριακοσίας ἐξήκοντα ἕξ» (!) — ἰατρός τις ὁμως, Ἴπποκράτης Ἀσκληπιάδης (!) καλούμενος ὑπέβαλεν αὐτὸν εἰς δίαιταν καὶ ἔσωσεν αὐτὸν — τὸν διέταξε νὰ περιπατῇ καὶ οὕτω ἡ ὑποχονδρία ἐθεραπεύθη.

Τὸ φάντασμα 2). Εἰς ἓν μαγειρεῖον ἐκρέματο ἐν τραπεζομάντηλον — ἡ σελήνη ἔρριπτεν ἐπ' αὐτῆς τὸ φῶς της — ἡ Ἑλένη, τὸ μικρὸν κοράσιον τῆς οἰκογενείας, παρηγγέλθη ὑπὸ τῆς μητρὸς της νὰ φέρῃ ἀπὸ τὸ μαγειρεῖον ἐν πινάκιον — ἡ Ἑλένη ἐπῆγεν εἰς τὸ μαγειρεῖον — τὸ τραπεζομάντηλον ἐκινήθη ἐκ τοῦ ἀνοίγματος τῆς θύρας — ἡ Ἑλένη «ἐτράπη εἰς φυγὴν περίτρομος» — ἡ μήτηρ εἶδεν αὐτὴν «ὠχρὰν ὡς νεκρὰν» — αὐτὴ «ἀντὶ νὰ τρομάξῃ ἔλαβεν ἀμέσως τὸ φῶς» — «διηυθύνθη θαρραλέα» εἰς τὸν τόπον ὅπου ἐκρέματο τὸ τραπεζομάντηλον — καὶ ἔδειξεν αὐτὸ εἰς τὴν κόρην της — «οἱ ἀδελφοὶ τῆς Ἑλένης ἐγέλασαν» καὶ ὁ πατὴρ της εἶπεν «ὅτι εἶνε ἀνοησία νὰ πιστεύωμεν εἰς φαντάσματα».

Τοιαῦταί τινες εἶνε αἱ διὰ μαθητὰς δεκαετεῖς ἤδη καλαὶ διηγήσεις τῶν κ. κ. κριτῶν κατὰ τὸ πραγματικὸν αὐτῶν μέρος.

Κατὰ δὲ τὸ λεκτικόν;

Ἀκούσωμεν τὸ βραχυλογώτατον τούτων.

«Τὸ φάντασμα»

» — Ἑλένη, εἶπεν ἐσπέραν τινὰ ἢ μήτηρ εἰς τὴν θυγατέρα της, πῆγαινε εἰς τὸ μαγειρεῖον καὶ φέρε ἐν πινάκιον.

Ἡ Ἑλένη ἠγέρθη προθύμως καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ δωματίου. Μετ' ὀλίγον ὁμως ἐπέστρεψεν ἄνευ τοῦ πινακίου ὠχρὰ ὡς νεκρά.

— Κόρη μου, τί ἔχεις; ἀνεφώνησεν ἡ μήτηρ, καθὼς εἶδε τὴν Ἑλένην εἰς τοιαύτην κατάστασιν.

— Ἀχ, μητέρα, εἶπε ψελλίζουσα ἡ Ἑλένη, εἰς τὸ μαγειρεῖον εἶνε ἓνα φάντασμα, ἐν ἄσπρῳ φάντασμα!

1) Ἐστεμ. Ἀναγνωσμ. σελ. 101.

2) Ἐστεμμ. Ἀναγνωσμ. σελ. 120.

Ἡ μήτηρ τῆς Ἑλένης ἀντὶ νὰ τρομάξῃ, ἔλαβεν ἀμέσως τὸ φῶς καὶ εἶπε γελῶσα εἰς τὴν θυγατέρα της· "Ἐλα μαζί μου δειλό κορίτσι! Ἐλα νὰ τὸ πιάσωμε τὸ φάντασμα. Ποῦ εἶνε!

Ἡ Ἑλένη μόλις τολμῶσα νὰ βαδίζῃ, ἐπροχώρησε μέχρι τοῦ μαγειρείου καὶ μείνασα ἐκτὸς τῆς θύρας ἔδειξε διὰ τοῦ δακτύλου μίαν γωνίαν αὐτοῦ.

Ἡ μήτηρ διηυθύνθη θαρραλέα πρὸς τὴν γωνίαν ἐκείνην καὶ τί εἶδεν; Ἐν τραπεζομάντηλον. Ὁ ἀνεμος εἶχε κινήσῃ αὐτὸ τὴν στιγμήν καθ' ἣν ἡ Ἑλένη εἰσῆλθεν εἰς τὸ μαγειρεῖον διὰ νὰ λάβῃ τὸ πινάκιον. Τὸ δειλὸν κοράσιον καθὼς εἶδε τὸ λευκὸν ἐκεῖνο πρᾶγμα σειόμενον εἰς τὸ ἀμυδρὸν φῶς, τὸ ὁποῖον ἔρριπτε διὰ τοῦ παραθύρου εἰς τὸ μαγειρεῖον ἢ σελήνην, εἶχε τραπῆ εἰς φυγὴν περίτρομον.

Οἱ ἀδελφοὶ τῆς Ἑλένης ἐγέλασαν διὰ τὴν δειλίαν τῆς ἀδελφῆς των, ὅτε δὲ ἦλθεν ὁ πατὴρ της καὶ ἔμαθε τί συνέβη, εἶπεν ὅτι εἶνε ἀνοησία νὰ πιστεύωμεν εἰς τὰ φαντάσματα » 1).

Νῦν ἕκαστος δύναται νὰ ἴδῃ ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς ὃν ἔγραψα ἀνωτέρω χαρακτηρίζων τὰ διηγήματα τῶν ἐστεμμένων τούτων ἀναγνωστικῶν βιβλίων, ἀπέχει οὐκ ὀλίγον τοῦ ἀκριβοῦς καὶ τοῦ τελείου 2).

1) Τὸ διηγημάτιον τοῦτο εἶνε ἔργον Ludwig τινὸς Kellner. Φέρεται ἐν σελ. 24 καὶ ὑπ' ἀριθ. 43 τοῦ Γερμανικοῦ ἀναγνωσματορίου τοῦ Dietlein (1894, ἔκδ. c. 1 Band) πρὸς ἀνάγνωσιν μαθητῶν τῆς 6' τάξεως. Ὁ κ. Κουρτίδης διέφθειρε τοῦτο πολυλαχῶς. Αὐτὸς λέγει « καὶ φέρε ἐν πινάκιον », ὁ Kellner ἔχει « und hole mir den zinnernen Teller welcher gleich vorn auf dem Tische steht ». Ὁρθότατα, ἵνα καταστήσῃ πιθανὸν τὸ ὅτι ἄνευ φωτὸς μετέβη εἰς τὸ μαγειρεῖον τὸ κοράσιον, ἀφοῦ ἡ ἐντολὴ τῆς μητρὸς ἦτο τόσον ὠρισμένη καὶ ἡ εὔρεσις τοῦ πινακίου τόσον εὐκολος. Ὁ κ. Κουρτίδης ἔχει « ἡ Ἑλένη ἠγέρθη προθύμως καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ δωματίου »· ὁ Kellner γράφει « Karoline stand auf und ging hinaus ». Ὁρθῶς, διότι ἡ μὲν προθυμία παρέλκει προκειμένου περὶ τέκνων εὐαγῶνων διατασσομένων ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῶν, τὸ δὲ « ἐκ τοῦ δωματίου ἐξέρχεσθαι » εἶνε ἀδολεσχία, ἀφοῦ ἐν τῷ δωματίῳ ἦτο καὶ εἰς τὸ μαγειρεῖον διετάσσετο νὰ μεταβῆ ἡ Ἑλένη — ὁ κ. Κουρτίδης γράφει: « Κόρη μου, τί ἔχεις; ἀνεφώνησεν ἡ μήτηρ, καθὼς εἶδε τὴν Ἑλένην εἰς τοιαύτην κατάστασιν », ὁ Kellner ἔχει μόνον « rief ihr die Mutter entgegen, « was fehlt dir denn »; ». Ὁρθότατα· διότι ἀδολεσχία εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Κουρτίδου γραφέντα ἀφανίζοντα τὴν γοργότητα τῆς διηγήσεως καὶ τὸ πάθος τοῦ διηγήματος. Τὰ ἀπὸ τὸ « ἡ μήτηρ διηυθύνθη » μέχρι τοῦ τέλους ἀσαφέστατα, ξηρότατα, ἀπιθανώτατα καὶ κακοζηλότατα ὑπὸ τοῦ κ. Κουρτίδου συγκλωσθέντα ἔχουσι παρὰ Kellner ἀπλούστατα οὕτως· « Jetzt ging die Mutter darauf zu und fand weiter nichts als ein reines Küchenhandtuch, auf welches der Mond schien. Das Tuch hatte sich bewegt, als das fürchtsame Mädchen die Thür öffnete. — Die übrigen Geschwister lachten Karoline noch oft wegen ihrer Furchtsamkeit aus » καὶ πλέον οὐ.

2) Σιμπλίκιος, Ἐξήγησις εἰς Ἐπικτιῆτου Ἐγχειρίδιον, κεφ. 41, ἔκδ. Dübner, σελ. 127, στίχ. 32 καὶ ἐξ.: "Ὡσπερ οἱ εὐφρεῖς περὶ τὰ τῆς φύσεως τῆς οἰκείας ἄκρα καὶ τέλεια καὶ ἀκριβῆ σπουδάζουσι καὶ τούτοις ἐνδιατρίβουσιν· οὕτως οἱ ἀφρεῖς περὶ τὰ εὐτελῆ καὶ ἔσχατα καὶ ὀλοσχερῆ, καὶ τοῖς πολλοῖς βάσιμα ἐνδιατρίβουσι.— Λου.

Περαιτέρω· Ὅμιλοῦσιν οἱ ἔντιμοι καὶ ἀπόνηροι κ. κ. κριταὶ περὶ μύθων ἀπιθάνων, περιλαμβανομένων εἰς τὰ πρὸς καταδίκην προωρισμένα βιβλία, ἐνῶ τὰ ὑπ' αὐτῶν ἐστεμμένα ὄχι μόνον τοὺς μύθους καὶ τὰ παραμύθια, ὡς εἰκός 1), ἀλλὰ καὶ τὰ διηγήματα καὶ τὰ πράγματα, παρὰ τὸ εἰκός, ἀπίθανα ἔχουσιν.

Ὁ κ. Κουρτίδης ἐν σελ. 113 τοῦ ἐστεμμένου αὐτοῦ Ἀναγνωσμα-ταρίου περὶ τοῦ φοίνικος προκειμένου λέγει: « Ἀντὶ τῆς ἀμμώδους ἐρήμου εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐξαπλωθῆ ποτε ὁ Ἄραψ, εἶδεν μέγαν κῆπον ἐκ φοινίκων καὶ ἄλλων δένδρων, τὰ ὅποια παρήχθησαν ὅλα ἐκ τοῦ ἐνὸς ἐκείνου πυρῆνος τὸν ὁποῖον εἶχε ρίψη ἐντὸς τοῦ λάκκου » ! Λοιπὸν ὁ Ἄραψ εἶχε ρίψη ἓνα πυρῆνα φοίνικος ἐντὸς τοῦ λάκκου καὶ μετὰ παρέλευσιν 10 ἢ τὸ πολὺ 15 ἐτῶν ἐγένετο ἐξ αὐτοῦ μέγας κῆπος ! !

Ἄρκετὰ χονδρόν !

Ἐπειτα ὁ αὐτὸς κ. Κουρτίδης ἐν τῷ αὐτῷ ἐστεμμένῳ αὐτοῦ βιβλίῳ λέγει περὶ τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος τυφλοῦ ἵππου (σελ. 45): « Ἄλλ' ἢ Ἀστραπὴ (οὕτως ὠνομάζετο ὁ ἵππος) ἐξέσχισε διὰ τῶν ὀδόντων τὴν χεῖρα τοῦ ἐνὸς — ληστοῦ — ἐκτύπησε διὰ τῶν ὀπλῶν τῆς τοὺς ἄλλους — ληστὰς — καὶ ὡς ἀληθῆς ἀστραπὴ διασχίζουσα τὸν ἀέρα ἔφθασε μετὰ μίαν ὥραν εἰς τὴν πόλιν ».

Αὐτὰ τουρκιστὶ λέγονται χάλτια, Ἑλληνιστὶ τερατολογήματα καὶ πομφολυγοπαφλάσματα. Γίνεται δὲ χρῆσις αὐτῶν τό γε νῦν μόνον εἰς τοὺς καφφενέδες, ἐνθα τὰς νύκτας τοῦ ῥαμαζανίου συνάζονται καὶ κάμνουσι « μουχαμπέτι » οἱ Τοῦρκοι ἀναμένοντες ἀμφό-

κιανός, πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν 27: Εἰσὶ γάρ τινες οἳ τὰ μεγάλα μὲν τῶν πεπραγμένων καὶ ἀξιομνημόνευτα παραλείπουσιν ἢ παραθέουσιν, ὑπὸ δὲ ἰδιωτείας καὶ ἀπειροκαλίας καὶ ἀγνοίας τῶν λεκτέων ἢ σιωπητέων τὰ μικρότατα πάνυ λιπαρῶς καὶ φιλοπόνως ἐρμηνεύουσιν ἐμβραδύνοτες.

1) Οἱ ἡμέτεροι κ. κ. κριταὶ οὐδεμίαν τοῦ ἐν τοῖς μύθοις πιθανοῦ καὶ ἀπιθάνου ἔννοιαν ἔχουσι. Τὸ πιθανόν καὶ τὸ ἀπίθανον ἐν τοῖς μύθοις, τοῖς διηγήμασι καὶ τοῖς πράγμασι ὑπολαμβάνουσιν ἐν τῇ πολυνοίᾳ αὐτῶν ὡς ἐν καὶ τὸ αὐτό. Περὶ τούτων γίνεται ἐν τῷ 6' μέρει τῆς παρούσης πραγματείας ὁ προσήκων λόγος. Οὐχ ἦττον προχείρως δύνανται οἱ κύριοι νὰ κατίδωσι τὴν ἀμάθειαν αὐτῶν, τοιαῦτα ἀπαυθαδιζόμενοι, ἐὰν λάβωσι τὸν κόπον νὰ ἀναγνώσωσι τὰ τοῦ Πλάτωνος ἐν Πολιτ. 377 Α. τὰ τοῦ Φιλοστράτου εἰς τὸν Τυανέα Ἀπολλώνιον 5, 14, σελ. 90 καὶ ἐξ. τὰ τοῦ Ἑρμογένους ἐν Προγυμνάσμασι κ. 1 (Walz, τ. 1, σελ. 10), τὰ τοῦ Νικολάου τοῦ σοφιστοῦ ἐν Προγυμνάσμασι κ. 1, ἐκδ. Spengel, τόμ. 3, σελ. 451 καὶ τὰ τοῦ Κοραῆ ἐν Μύθων Δισωπειῶν συναγωγῇ σελ. ν5' καὶ ἐξ.

τερα, τὴν τε χώνευσιν τῶν ἤδη φαγωμένων καὶ τὸν καταβροχθισμόν τῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης ἀναμενόντων αὐτοὺς πιλαφίων.

* Ἄλλο· ὁ αὐτὸς κ. Κουρτίδης περὶ τοῦ αὐτοῦ ἵππου, γράφει: «Τυχαιῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸ κωδωνοστάσιον ἐκεῖνο καὶ ἡ τυφλὴ Ἄστραπὴ! Ἐνῷ δὲ ὠσφραίνετο περίξ καὶ διὰ τῶν χειλέων τῆς ἐζήτει τροφήν τινα, συνήντησε τὸ σχοινίον, τὸ συνέλαβε διὰ τῶν ὀδόντων τῆς καὶ ἤρχισε νὰ κρούῃ τὸν κώδωνα!».

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ὁ καθ' ἡμᾶς λαὸς ἐν τῇ σύμφύτῳ αὐτοῦ φιλοκαλίᾳ ἀποκαλεῖ «κρύα, μποῦζι καὶ σάχλαις», ὁ Λουκιανὸς «ψυχρὰ ὑπὲρ τὴν Κασπίαν χιόνα καὶ τὸν κρύσταλλον τὸν Κελτικόν,» 1) ὁ Ἀριστοφάνης κρύσταλλα ριπτόμενα κατὰ τὸ θέρος ἐντὸς τῶν φρεάτων, ὅπως ψυχραίνεται τὸ ὕδωρ αὐτῶν, νοητικὰ ἐκτρώματα ψυχρότατα, δυνάμενα νὰ προκαλέσωσι τὰς χιόνας καὶ τὴν πῆξιν τῶν ποταμῶν 2), ὁ Πλούταρχος «ἐπιφωνήματα κατασβέσαι τὴν πυρκαϊάν — τὴν μεγίστην — ὑπὸ ψυχρίας δυνάμενα» 3), ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους «ταρακτικὰ τῆς χολῆς καὶ προκλητικὰ ἐμέτου ὑπὸ τῆς ψυχρίας» αὐτῶν 4).

Κῆπος μέγας ἐκ φοινίκων καὶ ἄλλων δένδρων ἐντὸς δεκαετίας ἢ δεκαπενταετίας ἐξ ἑνὸς πυρῆνος — ἵππος δάκνων καὶ λακτίζων συμμορίαν ὅλην ἐνεδρευόντων ληστῶν — ἵππος διαφεύγων ἐκ τοῦ μέτου αὐτῶν «ὡς ἀληθῆς ἀστραπὴ διασχίζων τὸν ἀέρα» — ἵππος τυφλὸς εἰσερχόμενος εἰς κωδωνοστάσιον — ἵππος ἐκλαμβάνων τὸ σχοινίον τοῦ κώδωνος ὡς χόρτον — συλλαμβάνων αὐτὸ διὰ τῶν ὀδόντων αὐτοῦ καὶ κρούων τὸν κώδωνα καὶ μὴ αἰσθανόμενος ὅτι κώδων κρούεται καὶ οὐχὶ χόρτον τρώγεται, ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὁμοδίαιτα ἀπρεπῆ καὶ καταγέλαστα, ὧν βρίθει τὸ ἐστεμμένον Ἀναγνωσματάρειον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὡς π. χ. ἡ ὑπογραφή τοῦ ἱατροῦ «Ἴπποκράτης Ἀσκληπιάδης» (ἐστεμμ. Ἀναγνώσμ. σελ. 103), καὶ αἱ εἰς ἀλληγορικὸν στόμφον ἐκφερόμεναι ἀπηνεῖς μεταφοραὶ «οἱ μικροὶ νεοσσοὶ ἄνευ πτερῶν ἀκόμη θὰ μένωσι συνεσταλμένοι εἰς τὸ βάθος τῆς μικρᾶς τῶν κλίνης (σελ. 41) — ἀῆ μητρικὴ ἀγάπη ἔχει καὶ εἰς αὐτὰ τὰ πτηνὰ τοὺς ἥρωάς της» (σελ. 7) κτλ. κτλ., ταῦτα, λέγω, καὶ τὰ τούτοις

1) Πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν, κεφ. 27.

2) Ἀριστοφάνης Ἀχαρνῆς 138.

3) Πλούταρχος ἐν βίῳ Ἀλεξάνδρου κ. 3, σελ. 665.

4) Σχολ. Ἀριστοφάνους ἐν Νεφέλαις 907.

ὁμοδίαιτα ἀπρεπῆ καὶ καταγέλαστα ἐν τῇ γλώσσει τῇ τεχνογραφικῇ καλοῦνται ἀπίθανα 1), κακόζηλα 2), παρατρέφωδα, μειρακιώδη,

1) Θεώνος προγυμνάσματα 3, ἔκδ. Walz, τόμ. 1, σελ. 180· ἔκδ. Spengel, τόμ. 2, σελ. 76 ἐν τέλει: Τὸ δὲ ἀπίθανόν ἐστὶ τὸ δυνατόν μὲν γενέσθαι ἢ λελέχθαι ἀπιστούμενον δὲ εἰ γέγονεν ἢ εἴρηται, ἢ διὰ πρόσωπον, ἐφ' ὃ ἢ πράξις ἢ ὁ λόγος ἀναφέρεται, ἢ διὰ τὸν τόπον ἐν ᾧ λέγεται γενέσθαι τι ἢ εἴρησθαι, ἢ διὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν λέγεται τι γενέσθαι ἢ λελέχθαι, ἢ διὰ τὸν τρόπον τῆς πράξεως ἢ τοῦ λόγου, ἢ διὰ τὴν αἰτίαν τῶν αὐτῶν τούτων λεγόντων ἡμῶν ὅτι οὐκ εἰκὸς ἐστὶ τῷ τοιούτῳ τόδε τι πράξαι ἢ τόδε τι εἰπεῖν, ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ ἢ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἢ τοῦτον τὸν τρόπον, ἢ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περὶ τοῦ ἀπρεποῦς.— Ἀριστοτέλης, Ρητορικὴ 1404, 6, 18: Δεῖ λανθάνειν ποιοῦνται καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως ἀλλὰ πεφυκότως· τοῦτο γὰρ πιθανόν, ἐκεῖνο δὲ τούναντίον.— Αὐτόθ. Ποιητικὴ 1451, 6, 16: Πιθανόν ἐστὶ τὸ δυνατόν.— Σέξτος ὁ Ἐμπειρικός πρὸς Ῥήτορας 63, ἔκδ. Bekker σελ. 687, στίχ. 23 καὶ ἐξ. : Τὸ πιθανόν πρωσαγορεύεται τριχῶς, καθ' ἓνα μὲν τρόπον ὅπερ ἐναργῶς τε ἀληθές ἐστὶ καὶ ἀληθοῦς ἐμποιοῦν φαντασίαν ἐπισπᾶται ἡμᾶς εἰς συγκατάθεσιν, καθ' ἕτερον δὲ ὅπερ ψεῦδός ἐστὶ καὶ ἀληθοῦς ἐμποιοῦν φαντασίαν ἐπισπᾶται ἡμᾶς εἰς συγκατάθεσιν, κατὰ δὲ τὸν τρίτον τρόπον τὸ κοινὸν τοῦ τε ἀληθοῦς καὶ ψεύδους.— Θεών, προγυμνάσματα 4, ἔκδ. Walz τόμ. 1, σελ. 190· Spengel, τόμ. 2, σελ. 84: Ὑπὲρ γε μὴν πιθανὴν εἶναι τὴν διήγησιν παραληπτέον — λέξεις — μὲν προσφυσεῖς τοῖς τε προσώποις καὶ τοῖς πράγμασι καὶ τοῖς τόποις καὶ τοῖς καιροῖς· πράγματα δὲ ὅσα εἰκότα ἐστὶ καὶ ἀλλήλοις ἀκόλουθα . . . ἀπλῶς στοχάζεσθαι προσήκει τοῦ πρέποντος τῷ τε προσώπῳ καὶ τοῖς ἄλλοις στοιχείοις τῆς διηγήσεως κατὰ τε τὰ πράγματα καὶ τὰς λέξεις.— Θεών αὐτόθ. 4, Walz τ. 1, σ. 183. Spengel τ. 2, σ. 79: Δεῖ γὰρ ἔχεσθαι ἀεὶ τοῦ πιθανοῦ ἐν τῇ διηγήσει· τοῦτο γὰρ αὐτῆς μάλιστα ἴδιον ὑπάρχει καὶ τούτου μὴ προσόντος αὐτῇ ὅσα ἂν σαφῆς καὶ σύντομος ἦ, τοσοῦτῳ μᾶλλον ἀπιστοτέρα τοῖς ἀκούουσι καταφαίνεται.— Ἀψίνος, Τέχνη ῥητορικὴ 5, ἔκδ. Walz, τόμ. 9, σελ. 493. ἔκδ. Spengel, τόμ. 1, σελ. 249: Μάλιστα πιθανότητος καὶ σαφηνείας δεῖ ἐν διηγήσει.— Ἀριστοτέλης περὶ ποιητικῆς 1460, α, 27: Προαιρεῖσθαι τε δεῖ ἀδύνατα εἰκότα μᾶλλον ἢ δυνατὰ ἀπίθανα. Πρβλ. καὶ Κορνοῦτον ἐν Τέχνῃ ῥητορικῇ 89, ἔκδ. Spengel, τόμος 1, σελ. 368.— Ἀριστοτέλ. περὶ ποιητικῆς 1461 6, 12. 24.— Volkmann, Hermagogas, ἔτ. 1865, σελ. 53.

2) Ἑρμογένης περὶ εὐρέσεως, τόμ. 4, 12, ἔκδ. Walz, τόμ. 3, σελ. 176. ἔκδ. Spengel τόμ. 2, σελ. 257: Καὶ τὰς διασκευὰς μέχρι τοῦ εἰκότως προχωρεῖν, ὡς εἰ παρὰ τὸ εἰκὸς εὐρεθεῖ τι, πάντως κακόζηλον. Αὐτόθ. τόμ. 3, 15, Walz 3, 141. Spengel 3, 231: Πᾶν τὸ παρὰ τὸ εἰκὸς ἢ λεχθὲν ἢ πραχθὲν πραχθῆναι λεγόμενον εἰς κακόζηλον ἐξάγει τὴν διασκευήν.— Ἀνώνυμος περὶ σχημάτων 15, ἔκδ. Walz, τόμ. 9, σελ. 625. ἔκδ. Spengel τόμ. 3, σελ. 118: Κακόζηλον σχῆμά ἐστὶν ἐξαγγελλόμενον ἢ κατὰ τὸ ἀδύνατον ἢ ἀνακόλουθον . . καθ' οὓς τρόπους ἀνασκευάζονται τὰ διηγήματα, ὡς ἄπιστα.— Δημήτριος περὶ Ἑρμηνείας 186, ἔκδ. Walz, τόμ. 9, σελ. 82-83. ἔκδ. Spengel, τόμ. 3, σελ. 302-303: Καθάπερ δὲ τῷ μεγαλοπρεπεῖ παρέκειτο ὁ ψυχρὸς χαρακτήρ, οὕτω τῷ γλαφυρῷ παράκειται τις διημαρτημένος· ὀνομάζω δὲ αὐτὸν τῷ κοινῷ ὀνόματι κακόζηλον. γίγνοιτο δ' ἂν καὶ οὗτος ἐν τρισὶν ὡσπερ καὶ οἱ λοιποὶ πάντες . . Ἐν ὀνόμασι γίγνοιτ' ἂν οὕτως, οἷον «ἐγέλα που ῥόδον ἠδύχροον» ἢ τε γὰρ μεταφορὰ ἢ ἐγέλα πάνυ μετάκειται ἀπρεπῶς, καὶ τὸ σύνθετον τὸ ἠδύχροον κτλ.

ῥωπικά, παρένθουσα, 1), ψυχρά 2), γελοῖα 3), φορτικά 4), ἀηδῆ 5),

1) Λογγίνος περὶ ὕψους 3, 1 κ. ἐξ. ἐκδ. Spengel τόμ. 1, μέρ. 2, σελ. 108 - 110, Οὐ τραγικά ἔτι ταῦτα, ἀλλὰ παρατρέφωσα, αἱ πλεκτάται, καὶ τὸ πρὸς οὐρανὸν ἐξεμεῖν, καὶ τὸ τὸν Βορέαν ἀύλητὴν ποιεῖν . . ὅπου δὲ ἐν τραγωδίᾳ, πράγματι ὀγκηρῶ φύσει καὶ ἐπιδεχομένῳ στόμφον, ὅμως τὸ παρά μέλος οἶδεῖν ἀσύγγνωστον, σχολῆ γ' ἂν οἶμαι λόγοις ἀληθινοῖς ἀρμόσειεν . . ὅλως δὲ ἔοικεν εἶνε τὸ οἶδεῖν ἐν τοῖς μάλιστα δυσφυλακτότατον· φύσει γὰρ ἅπαντες οἱ μεγέθους ἐφιέμενοι, φεύγοντες ἀσθενείας καὶ ξηρότητος κατάγνωσιν, οὐκ οἶδ' ὅπως ἐπὶ τοῦθ' ὑποφέρονται . . κακοὶ δὲ ὄγκοι καὶ ἐπὶ σωματῶν καὶ λόγων οἱ χαῦνοι καὶ ἀναλήθεις . . ἀλλὰ τὸ μὲν οἶδοῦν ὑπεραίρειν βούλεται τὰ ὕψη, τὸ δὲ μεираκιῶδες ἀντικρὺς ὑπεναντίον τοῖς μεγέθεσι . . τί ποτε οὖν τὸ μεираκιῶδες ἐστίν; ἢ δῆλον ὡς σχολαστικῆ κήσις, ὑπὸ περιεργασίας λήγουσα εἰς ψυχρότητα; ὀλισθαίνουσι δὲ εἰς τοῦτο τὸ γένος ὀρεγόμενοι μὲν τοῦ περιττοῦ καὶ πεποιημένου καὶ μάλιστα τοῦ ἡδέος, ἐποκέλλοντες δὲ εἰς τὸ ῥωπικὸν καὶ κακόζηλον. τούτῳ παράκειται τρίτον τι κακίας εἶδος ἐν τοῖς παθητικοῖς, ὅπερ ὁ Θεόδωρος παρένθουσαν ἐκάλει. ἔστι δὲ πάθος ἀκαιρὸν καὶ κενόν, ἔνθα μὴ δεῖ πάθους, ἢ ἄμετρον, ἔνθα μετρίου δεῖ. (απιτηνὰ ἦρωες — νεοσσοὶ ἐν ταῖς κλίταις — Ἰπποκράτης Ἀσκληπιάδης» τοῦ ἐστεμμένου Ἀναγνωσματοριογράφου).

2) Δημήτριος περὶ ἑρμηνείας 114. 115. 116. ἐκδ. Walz, τόμ. 9, σελ. 52 - 56. ἐκδ. Spengel, τόμ. 3, σελ. 287 - 289: Ὀρίζεται δὲ τὸ ψυχρὸν Θεόφραστος οὕτω· Ψυχρὸν ἐστὶ τὸ ὑπερβάλλον τὴν οἰκείαν ἀπαγγελίαν . . τὸ πρᾶγμα σμικρὸν ὄν οὐ δέχεται ὄγκον τοσοῦτον λέξεως. — Ἐκ τοῦ ὑπερβεβλημένου τῆς διανοίας καὶ ἀδυνατοῦ ἢ ψυχρότης — μάλιστα δὲ ἢ ὑπερβολὴ ψυχρότατον πάντων. — Ἀριστοτέλης, Ῥητορικὴ 1405, 6, 34 - 1406, 6, 5: Τὰ δὲ ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίνονται· κατὰ τὴν λέξιν ἐν τοῖς διπλοῖς ὀνόμασι . . μία δὲ τὸ χρῆσθαι γλώτταις . . τρίτον δ' ἐν τοῖς ἐπιθέτοις τὸ ἢ μακροῖς ἢ ἀκαιροῖς ἢ πυκνοῖς χρῆσθαι . . καὶ ἔτι τέταρτον τὸ ψυχρὸν ἐν ταῖς μεταφοραῖς γίνεται· εἰσὶ γὰρ καὶ μεταφοραὶ ἀπρεπεῖς, αἱ μὲν διὰ τὸ γελοῖον . . αἱ δὲ διὰ τὸ σεμνὸν ἄγαν καὶ τραγικόν. Ἴδ. καὶ Λογγίνον περὶ ὕψους ἐνθ. ἀν. κεφ. 4 - 6.

3) Ἀριστοτέλης, Ῥητορικὴ 1406, α, 33: Διὸ ποιητικῶς λέγοντες τῇ ἀπρεπεῖα τὸ γελοῖον καὶ τὸ ψυχρὸν ἐμποιοῦσι καὶ τὸ ἀσαφές διὰ τὴν ἀδολεσχίαν.

4) Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, Ὑπομνηματισμοὶ (Λυσίας), κεφ. 3: Οἱ βουλόμενοι κόσμον τινὰ προσεῖναι τοῖς λόγοις ἐξήλλαττον τὸν ἰδιώτην καὶ κατέφευγον εἰς τὴν ποιητικὴν φράσιν, μεταφοραῖς τε πολλαῖς χρώμενοι, καὶ ὑπερβολαῖς, καὶ ταῖς ἄλλαις τροπικαῖς ἰδέαις ὀνομάτων τε γλωττηματικῶν καὶ ξένων χρήσει, καὶ τῶν οὐκ εἰωθῶτων σχηματισμῶν τῇ διαλλαγῇ, καὶ τῇ ἄλλῃ καινολογίᾳ καταπληττόμενοι τὸν ἰδιώτην. Δηλοῖ δὲ τοῦτο Γοργίας τε ὁ Λεοντίνος, ἐν πολλοῖς πάνυ φορτικῆν τε καὶ ὑπέρογκον ποιῶν τὴν κατασκευὴν, καὶ οὐ πόρρω διθυράμβων ἔνια φθειγόμενος. Ἴδ. αὐτόθ. καὶ περὶ τῆς λεκτικῆς Δημοσθένους δεινότητος κεφ. 56 - 57. Ἀριστείδου τεχνῶν Ῥητορικῶν Α' ζ'. ἐκδ. Walz, τόμ. 3, σελ. 402. ἐκδ. Spengel, τόμ. 2, σελ. 506, καὶ πρβλ. Ἀριστοτέλην ἐν φυσικῇ ἀκροάσει 185, α, 10 καὶ Πλούταρχον ἐν Συμποσ. προβλήμ. 673 Α.

5) Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, Ἐπιστολὴ πρὸς Γν. Πομπήιον, κεφ. 5: Φίλιστος . . οὔτε ὑπόθεσιν εἴληφε πολὺ ὠφελῆ καὶ κοινήν . . ἠθὸς τε ἐμφαίνει ταπεινὸν καὶ μικρολόγον . . ἢ φράσις ὁμοειδῆς πᾶσα δεινῶς καὶ ἀσχημάτιστος . . ταῦτα δὲ ἀηδῆ πάνυ ὄντα ἐμοὶ φαίνεται. Μικρὸς τε περὶ πᾶσαν ἰδέαν ἐστὶ καὶ ἀτελής. Ἴδ. καὶ ἐν Ὑπομνηματισμοῖς περὶ Θουκυζίδου κ. 41.

ναυτιώδη 1), ἐμφυόμενα τοῖς λόγοις « ἅπαντα τὰ οὕτως ἄσεμνα . . . διὰ τὸ περὶ τὰς νοήσεις κενόσπουδον, περὶ ὃ δὴ μάλιστα κορυβαντιῶσιν οἱ νῦν », ὡς ὀρθότατα παρατηρεῖ καὶ λεπτότατα καυτηριάζει ὁ Λογγίνος 2).

Περαιτέρω· Κατακρίνοντες οἱ κ. κ. κριταὶ τὰ πρὸς καταδίκην προωρισμένα βιβλία ψέγουσι τὰ ἐν αὐτοῖς ποιήματα ὡς « κακόρρυθμα καὶ ψυχρὰ καὶ ἀηδῆ καὶ ἄμουσα καὶ ἀνούσια καὶ ἀχάρिता καὶ κακότεχνα, ὡς οὐδὲν ἐνέχοντα τὸ ὑψηλὸν καὶ εὐγενές, ὡς γυμνὰ πάσης ποιητικῆς χάριτος, ὡς ὄντα ἀπλῶς στοιχοποιία ἀηδῆς καὶ βεβιασμένα, ὡς ὄντα πᾶν ἄλλο ἢ φαιδρᾶς μούσης γεννήματα, ὡς ὑπερβαίνοντα κατὰ τὴν κακοτεχνίαν ἐμμέτρους τινὰς ἀγγελίας γνωστοῦ τινος ὑποδηματοποιοῦ ἐν Πατησίοις καὶ οὕτω καθεξῆς 3).

Παράδοξον! νομίζει τις ὅτι ταῦτα λέγονται περὶ τῶν ἐστεμμένων ὑπ' αὐτῶν βιβλίων καὶ ἀπορεῖ διὰ τί μόνον ταῦτα τὰ πλημμελήματα ἐσημείωσαν οἱ κ. κ. κριταὶ καὶ παρέλιπον τὰ ἄλλα, ἴσως οὐχὶ ἐλαφρότερα τούτων.

Ἐν τῷ νῷ τῶν ἐχεφρόνων ὁ συνειρμὸς τῶν ἐννοιῶν συντελεῖται κατὰ τοὺς γνωστοὺς ψυχολογικοὺς νόμους· κατὰ τὴν ὁμοιότητα δηλ. καὶ τὴν ἀντίθεσιν τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, κατὰ τὸν συγχρονισμόν καὶ τὸν συντοπισμὸν τῶν πραγμάτων, ὧν ἀποτυπώματα εἶνε αἱ ἐννοιαὶ αἱ συνειρόμεναι· παρὰ δὲ τοῖς ἔχουσι σεσαλευμένον τὸν ἐγκέφαλον ὁ συνειρμὸς γίνεται μάλιστα κατὰ τὸ ὁμόηχον τῶν λέξεων, ἐν αἷς ἐγκατακλείονται αἱ συνειρόμεναι ἐννοιαὶ — π. χ. α μετέβησαν εἰς τὸ Βερολῖνον, ἐσπούδασες εἰς τὸ Πεκῖνον, τοῦ ἔδωκεν ὁ ἰατρὸς κινῖνον » καὶ οὕτω καθεξῆς. — Ὁ ἐστεμμένος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους Ἀλφαθηταριογράφος οἰκονομεῖ τὰ τῶν ποιημάτων κατὰ τὸ νοητικὸν πρότυπον « Βερολῖνον, Πεκῖνον, Κινῖνον ». Ῥίπτει δηλ. τὰ ποιήματα ἐν τῷ μέσῳ ἀλλοτριωτάτων ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον ἀλφα-

1) Σχόλια παλαιὰ εἰς Ἀριστοφάνους Νεφέλ. 907: Δότε μοι λεκάνην. (ὡς ναυτιῶν ὑπὸ τῆς ἐκείνου ψυχρίας)· λείπει τὸ ἵνα ἐμέσω. χολὴ γάρ μοι ἐπιπλέει διὰ τὰ αὐτοῦ ῥήματα.

2) Λογγίνος περὶ ὕψους ἐνθ. ἀν. κεφ. 5.

3) Ἐκθεσ. κριτ. σελ. 22, 6.

βηταριογραφικῶν ἀντικειμένων, οὐδεμίαν ἐσωτερικὴν κοινότητα ἔχόντων, ἀπτομένων δ' ἀλλήλων μόνον κατὰ τὸ ὁμόηχον τῶν λέξεων. Ἐν σελ. 86 π. χ. ρίπτεται ὁ ἔμμετρος μῦθος «ὄνος ἄλας φέρων», ἀπλῶς διότι καὶ ἐν τῷ πρὸ αὐτοῦ μυθαρίῳ ὄνος εἶνε τὸ δρῶν πρόσωπον. Ὁ Ἀλφαβηταριογράφος δὲν παρατήρησεν ὅτι τὸ στάδιον τῆς ἐνεργείας ἐκατέρου τῶν ὄνων αὐτοῦ εἶνε διάφορον, ἀφοῦ ὁ μὲν εἰς τούτων ἀπεργάζεται τὸ δίδαγμα «δὲν πρέπει νὰ ζηλεύωμεν τοὺς πλουσίους καὶ εὐτυχεῖς», ὁ δὲ ἕτερος ὅτι «ἡ ἀπάτη ἐπὶ τέλους ἐξελέγχεται καὶ τιμωρεῖται». Τὸ σημεῖον τῆς ἐπαφῆς τῶν δύο τούτων ἑτεροειδῶν διδαγμάτων εἶνε ὁ ὄνος, καὶ τοῦτο ἀρκεῖ εἰς τὸν Ἀλφαβηταριογράφον. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τὸν ἐν σελ. 90 ἔμμετρον μῦθον «Κώνωψ καὶ βούς», ὅστις ἐπικοινωνεῖ μετὰ τοῦ προηγουμένου ὄλων ἑτεροειδοῦς ἀντικειμένου μόνον διὰ τῆς λέξεως «βούς». Τὸ αὐτὸ καὶ ὡς πρὸς τὸ ποίημα «Τὸ τριαντάφυλλον», ὅπερ ἐπικοινωνεῖ μετὰ τοῦ προηγουμένου μόνον ἕνεκα τῆς λέξεως αὐτοῦ «ρόδον».

Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ ρίπτεται, κατὰ τὸ γράμμα τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ «τὸ ἅγιον τοῖς κυσί». Τὸ ποίημα «ὁ Θεὸς» (σελ. 100) εὐρίσκεται ἀμέσως ὑπὸ «τὸν τυρὸν» καὶ τὰ διάφορα εἶδη αὐτοῦ, τὴν φέταν, τὸ τουλουμίσιον καὶ τὸ κεφαλίσιον 1).

Τί δὲ εἶνε ὡς πρὸς τὴν «κακοτεχνίαν αἱ ἔμμετροι ἀγγελίαι γνωστοῦ τινος ὑποδηματοποιοῦ τῶν Πατησίων» παραβαλλόμεναι πρὸς τὰς ἑμμέτρους μαρίας τοῦ ἐστεμμένου Ἀλφαβηταριογράφου τοῦ ἔθνους ἡμῶν; Ἀκούσατε καὶ ἴδετε (σελ. 117):

« Ἡ Κυριακὴ προδευχὴ

Πατέρα, ποῦ στὸν Οὐρανὸν εἶναι ἡ κατοικία σου,
τὸ ὄνομά σου τ' ἅγιον ἅς εἶναι δοξασμένον.

Ἄς βασιλεύῃ ὁ νόμος σου, ἅς γίνετ' ὅτι θέλεις,
καθὼς ἐκεῖ στὸν Οὐρανόν, οὕτω καὶ ἴδω στὸν κόσμον.

Δόσε μας σήμερον, Θεέ, τὸν ἄρτον τῆς ἡμέρας,
τὰ σφάλματα συγχώρησον, ποῦ ἔχομεν σ' ἐσένα,

καθὼς κ' ἡμεῖς ἀφίνομεν ὅσ' ἄλλοι ἔχουν κάμει
σ' ἡμᾶς καὶ μὴ κινεῖς εἰς πειρασμὸν τὰ τέκνα σου,
ἀλλ' ἐλευθέρωνε ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Δικό σου τὸ βασίλειον, ἡ δύναμις κ' ἡ δόξα
σοῦ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ Πνεύματος ἁγίου
καὶ τώρα καθὼς πάντοτε καὶ σ' ὄλους τοὺς αἰῶνας».

1) Ἐκθεσ. κριτ. 10: «ἡ φέτα τὸ τουλουμίσιον καὶ τὸ κεφαλίσιον».

Ἐκεῖνος ὁ μεγαλοψύχως καὶ γενναιοφρόνως ὑπὸ τῶν ἡμετέρων κ. κριτῶν ἐμπαιζόμενος πτωχὸς ἄνθρωπος εἶνε ὑποδηματοποιὸς, ὁ δὲ ἀπομιμούμενος αὐτὸν ἐνταῦθα εἶνε ἐστεμμένος συγγραφεύς· ἐκεῖνος διὰ στίχων εὐτελῶν εὐτελὲς πρᾶγμα περιέβαλεν — ὑποδηματοποιὸς ὑποδήματα — οὗτος τὴν σεμνοτάτην προσευχὴν τοῦ θεοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ θρησκευματος ἡμῶν διὰ τῆς ἀνηκούστου ταύτης ἀπειροκαλίας, κακοτεχνίας καὶ ἀνευλαβείας κατερρύπανεν. Ἴσως νῦν τὸ πρῶτον ἐν τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῆς ὥρας, καθ' ἣν τὰ θεῖα χεῖλη τοῦ Ἰησοῦ τὰ ὑπέρσεμνα ταῦτα καὶ οὐράνια ῥήματα ἐξήνεγκον, βεζηλεύονται τόσο ἀθέως καὶ ἀνιέρως, ἐναντίον τῆς κοινῆς ἀνθρωπικῆς αἰσθήσεως, ἐναντίον τῆς ἱστορίας τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων καὶ ἐναντίον τῆς ῥητῆς ἀπαγορεύσεως τῆς Παιδαγωγικῆς 1).

Ἄλλὰ καὶ τὸ ποίημα (σελ. 118) «πρὸ τῆς προσευχῆς» τί-νος ἄρα γε ὑψηλολογίας καὶ ἐξάρσεως ποιητικῆς ἀπόβρασμα νὰ εἶνε!

« Παιδιά, προσοχή!
θ' ἀρχίσῃ ἡ προσευχή!
Τὰς χεῖρας ἅς σταυρώσωμεν
μ' εὐλάβειαν βαθεῖαν,
κ' εἰς τὸν Θεὸν ἅς δώσωμεν
τὴν πρέπουσαν λατρείαν.
Παιδιά προσοχή
θ' ἀρχίσῃ ἡ προσευχή.
Τὴν προσευχὴν καλοῦ παιδὸς
καὶ ὄχι τοῦ ἀτάκτου
ἀκούει ὁ καλὸς Θεὸς
καὶ δίδει τ' ἀγαθὰ του ».

Καὶ ἄλλα ὁμοδίαιτα τούτοις τῆς ἐτέρας ἐστεμμένης κεφαλῆς ('Αναγνωσματάριον τῆς Δ' τάξεως!! σελ. 127):

1) Kehr, ἐνθ. ἀν. τόμ. 2, σελ. 339: «Μετὰ τὸν Franke καὶ τοὺς λοιποὺς εὐσεβόφρονας τὸ περιεχόμενον τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων ἔπαυσε νὰ εἶνε θρησκευτικόν». — Pestalozzi, Lienahrd und Gertrud III Theil § 17, WW. τόμ. 3, σελ. 85: «Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν εἶνε κατάλληλος πρὸς τοιαῦτα παιδαριώδη ἐγχειρήματα, πρὸς θέματα παντοῖα καὶ ἀναλύσεις καὶ γραμματικὰς παρατηρήσεις». — Ὁ Zeidler (παρὰ Kehr, ἐνθ. ἀν. σελ. 375) ἤδη ἀπὸ τοῦ 1670 εἶπε: «Gottes Wort ist zu heilig dazu dass es sich soll lassen mit Griefeln zerstechen und zermartern.» Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶνε πολὺ ἀγιώτερος ἢ ὥστε νὰ παραδοθῇ εἰς τὰς γραφίδας πρὸς κατακεντισμὸν καὶ ἐκδοράν.

«Τὸ ἔσμα τῆς Ἀναστάσεως

Ἦλθαν τὰ μεσάνυκτα
ἄκου τὴν καμπάνα
ἔλα πᾶμε, μάννα,
εἰς τὴν ἐκκλησιά.
Πᾶμε γιὰ νανάψωμε
τὴ χρυσὴ λαμπάδα
κ' εἶνε ὄλη εὐμορφάδα
ἢ κεροδοσιά»

καὶ οὕτω ἐν τόνῳ διθυραμβώδει, ὑπεραλλόμενον καὶ ὑπεριπτάμε-
νον, κατάστικτον ἐκ χάριτος καὶ ἀνθηρότητος ποιητικῆς, καὶ μεμε-
στωμένον γλυκύτητος καὶ γλαφυρίας, ἀναφλέγον δὲ τὸ ἐν τῇ ψυχῇ
ἡμῶν φλογίον καὶ ἀναπτεροῦν καὶ μεταρσιοῦν αὐτὸ μέχρι τοῦ θρό-
νου τοῦ Πλάστου, τῆς ἀφθίτου ταύτης πηγῆς τοῦ καλοῦ, φθάνει τὸ
«ἄριστα ἐκλελεγμένον» κατὰ τοὺς κ. κριτὰς ποίημα τοῦτο εἰς

«τὸ αὐγὸ τὸ κόκκινο
δός μου νὰ τσακίσω
φέρε μου νὰ ψήσω
τὸ παχὺ ἄρνι.

Καὶ ἐδῶ τελευτᾷ παραχωροῦν τὴν θέσιν αὐτοῦ εἰς τὸ ὁμότιμον
αὐτῷ κύκνειον τοῦτο ἔσμα (σ. 128):

Ἵ τῆς κουκουναριάς τὸν ἴσκιο στέκομαι πολλές φορὲς
καὶ τῶν χωρικῶν κυττάζω τὲς ἀπλοϊκὲς χαρὲς.
Ἵ τὸ νερὸ ἐδῶ μία νέα τᾶσπρα χέρια τῆς δροσίζει
καὶ Ἵ τὲς ῥοδοδάφνες ἄλλη τὸ μωρὸ τῆς νανουρίζει·
ἐκεῖ ἐν ἀπλὸ παιδάκι ῥίχνει γρῆπο στὸ ποτάμι,
χρυσᾶ ψάρια πιάνει ἄλλο παρεκεῖ μὲ τὸ καλάμι,
κι' ὁ βοσκὸς μὲ τὴν βοσκὴν του ξαπλωμένος Ἵ τὰ λουλούδια
τὸν αὐλὸ του συνοδεύει μὲ ποιμενικὰ τραγούδια.

Ἐκόμη ἐν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐστεμμένου ποιητικοῦ ἀκανθῶνος καὶ ἀρ-
κει πλέον (σελ. 179):

«'κι' ἔγια μόλα, ἔγια λέσα' φώναζε,
κ' ἐφούσκωνε τᾶερι τᾶσπρα του πανιά,
κ' ἐκύλα τὸ καρὰδι Ἵτὸν κατήφορο,
ὡς ποῦλθαν Ἵτὸ Τσερῆγο τὸ κατάξερο.

Ἐφθασαν καὶ ἴσθην Σύρα, φεύγουν κ' ἀπ' ἐκεῖ,
καὶ μέσ' ἴστας πέντε φθάνουνε ἴστα Ψωμάθεια,
κ' ἐμδῆκαν μέσ' ἴσθην Πόλι τὴν ἐξάκουσθη·
Πλὴν μιὰ περνοῦσε ἕμερα καὶ ἄλλη πλάκωνε,
κ' ὥστε νάποφορτώσουν ἴσθην Ἀζοφικὴ
ἔφθασε κ' ὁ Νοέμβρης κ' ἐχειμώνιασε,
κ' ἄρχισε νὰ βογκᾷ ἡ Μαύρη θάλασσα
Ἦξ' ἀπὸ τὸ μπογάζι κτλ. κτλ.

Καλλιφωνία καὶ ὑψηλολογία ἀνταξία τοῦ ὑπερεξηκονταετοῦς ἐν
ἐλευθερίᾳ βίου τοῦ ἔθνους τῶν Ἑλλήνων!

Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ διανοητικῇ αὐχμηρότητι καὶ αἰσθητικῇ ξηρασίᾳ σύ-
ρουσι τὴν δύστηνον αὐτῶν ὑπαρξιν πλὴν καὶ ἄλλων τινῶν « ποιημά-
των » καλουμένων, μάλιστα τὸ ἐν σελ. 128 « τὸ χωριό », τὸ ἐν σελ.
190 « ὁ ἀπόμαχος Ῥωμελιώτης », τὸ ἐν σελ. 128 βαρβαρόφωνον
« ὁ ναύτης τοῦ Ἰονίου », τὸ ἐν σελ. 1 « ἡ μήτηρ μου », ὅπερ καὶ
συστρεφόμενον μάλιστα περὶ ἑαυτὸ

» πῶς νὰ ταράξω ἐγὼ τὴν μητέρα,
νὰ κάμω ἐγὼ νὰ λυπηθῆ. . . ;

ἀποβαίνει καὶ « ὑπὲρ τὸν Σκυθικὸν κρύσταλλον » τοῦ Λουκιανοῦ ψυ-
χρότερον.

Τοῦ ἐστεμμένου τούτου Ἀναγνωσματαρίου « ἡ παιητικότητα »
εἶνέ τι πρωτοφανές, ὅπως παρεστραμμένη ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἔξεως.

Τεσσαράκοντα καὶ ἕν (ἀριθ. 41), ποιήματα, διὰ 1363 στίχων
διαπεραινόμενα ἐκ διαφόρων πηγῶν καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων εἰσρεύ-
σαντα, ἐπλήρωσαν ὑπὲρ τὰς 45 σελίδας τοῦ ἐξ 191 σελίδων συγκρο-
τουμένου τούτου βιβλίου!

Πόθεν ταῦτα ἀπέρρευσαν εἰς τὴν ποιητικὴν ταύτην ἀμάραν, ἐλέ-
χθη ἀλλαχοῦ (ἀν. σελ. 34). Ὅποια τις εἶνε ἡ οἰκονομία τοῦ παμμί-
κτου τούτου ὄχλου, εἶπον οἱ κ. κ. κριταὶ ὡς πρὸς τὰ δύο μέρη αὐ-
τῆς, τουτέστιν ὡς πρὸς τὴν διαίρεσιν καὶ τὴν τάξιν, ἀποφηνάμε-
νοι (Κρίσεως σελ. 32) « καλὸν κρίνομεν . . . νὰ ἐγκατασπαρῶσι κα-
ταλλάλως ἐν τῷ κειμένῳ . . . τὰ ποιήματα ὅσα ἀλλεπάλληλα
φέρονται ἐν τῷ Ἀναγνωσματαρίῳ ». Ὅποια δὲ τις ἐστὶν « ἡ εὐρε-
σις », τὸ τρίτον στοιχεῖον τοῦ οἰκονομικοῦ τρόπου, εἶνε πολλῆς πε-
ριεργείας ἄξιον διὰ « τὴν πρωτοτυπίαν » αὐτῆς.

Οἱ ἡμέτεροι κ. κ. κριταὶ περὶ τούτου λέγουσι τάδε : « Ἀλλὰ τὸ

ἄριστον τῶν ἐν τῷ Ἀναγνωσματάρῳ τούτῳ περιεχομένων εἶνε ἡ ἐπιμελέστατα γενομένη ἐκλογή τῶν ποιημάτων. Οὕτω δὲ πληροῖ μίαν τῶν ἀξιώσεων ἃς ἐσχάτως διετύπωσαν αἱ συζητήσεις περὶ τοῦ ἀναγνωστικοῦ τῶν σχολείων βιβλίου. Ἐπειδὴ δὲ ἔχομεν ἱκανὰ ποιήματα δοκίμων ποιητῶν καὶ μάλιστα τὰ ἔξοχα καὶ ὑπὸ πάντων θαυμαζόμενα δημοτικὰ ἡμῶν ἄσματα, ὁ ποιούμενος ἐπιτυχῆ συλλογὴν τοιούτων ἐπαίνου πολλοῦ κρίνεται ἄξιος» 1).

Οὕτω ἀποφαίνεται ἡ παχύνοια καὶ ἡ ἀσυνειδησία!

Τὰ δὲ πράγματα πῶς; Ἀνοίξατε τὸ ἐστεμμένον βιβλίον καὶ παρατηρήσατε:

1) Τὴν ξηρότητα καὶ τὴν στυγνότητα καὶ τὴν κενότητα ἐν τοῖς ἄνω καταγραφεῖσι καὶ μνημονευθεῖσι «ποιήμασι» καλουμένοις.

2) Τὴν γραῶδη ἀδολεσχίαν καὶ τὴν δυσανάσχετον ψυχρίαν ἐν τῷ ποιήματι τῷ ἐν σελ. 63.

3) Τὴν ἀναρμοστίαν ἐν τοῖς ἐν σελ. 62 καὶ 97, ὧν τὸ περιεχόμενον οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸ περιεχόμενον τὸ διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ἐξαγγελλούμενον: (Κοινωνία ταπεινοφροσύνη — Κοινωνία ἀπερισκεψία).

4) Τὴν κακοζηλίαν καὶ τὴν κενότητα ἐν τῷ ἐν σελ. 134.

5) Τὴν ἀκαιρίαν καὶ ἀτοπίαν καὶ ἀναρμοστίαν ἐν τῷ ἐν σελ. 93.

6) Τὴν ἀκαιρίαν καὶ ἀτοπίαν καὶ ἀναρμοστίαν καὶ τὸ παιδιῶδες ἐν τοῖς ἐν σελίσι 7, 11, 20, 21, 29, 35, 36, 44, 52, 73, 85.

7) Τὴν εὐτέλειαν ἐν τῷ ἐν σελ. 124 - 126.

8) Τὴν θρηνωδίαν καὶ ἀλογιστίαν καὶ κακοδιδασκαλίαν ἐν τοῖς ἐν σελ. 174 καὶ 183, τοῖς τελείοις τούτοις καὶ ἀμωμήτοις παραδείγμασι «γεννημάτων τῆς φαιδρᾶς μούσης» τῶν κ.κ. κριτῶν.

9) Τὴν κλεφτολογίαν ἐν τοῖς ἐν ταῖς σελ. 173, 174 (δῖς), 175.

10) Τὴν ἀτοπον καὶ παράκαιρον καὶ ἀλόγιστον μεταφορὰν ἐξ ἄλλων ἐν τοῖς ἐν σελ. 7, 13, 29, 35, 36, 44, 52, 73, 97, 109, 114, 115.

11) Τὴν ἐθνικὴν προσφορὰν ἐκ τῶν «ἱκανῶν ποιημάτων ἅτινα ἔχομεν» τοῦ Μαυρογιάννη καὶ Μαρτζώκη καὶ τῶν τούτοις ὁμοτίμων αὐτοῖς «δοκίμων ποιητῶν», τὰς ὑψηλὰς ἀληθείας:

1) Ἐκθεσις τῶν κ.κ. κριτῶν, σελ. 3!